

MEMORIA HISTORIKOA XXI. MENDEKO ZINEMAN: II. ERREPUBLIKA, GERRA ZIBILA ETA GERRAOSTEKO IRUDIKAPENA ESPAINIAR ESTATUKO IKUS-ENTZUNEZKO FIKZIOETAN

Tesiaren egilea: Ander Goikoetxea Pérez

Unibertsitatea: Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV-EHU)

Saila: Ikus-entzunezko Komunikazio eta Publizitate Saila

Tesi-zuzendaria: Iñigo Marzabal Albaina

Tesiaren laburpena:

Ikerketa honek historiaren beraren irakurketa eskuratu nahi izan du, eta horretarako oso egokia izan da horren inguruan dauden istorioak aztertzea. Gure ustez, garrantzitsua da memoria historikoa —Errepublika, Gerra Zibila, diktadura— jorratu duten XXI. mendeko filmen edukiak aztertzea, gizartearen eta zinemaren arteko harremana ulertzeko.

Beraz, ikerketa-lan honek bi zutabe ditu: oroimen historikoa eta zinema. Oroimen kolektiboaren funtzio nagusia eraikuntza soziala da; hortaz, memoria kolektiboaren eta identitatearen arteko harremana erabatekoa da.

Ikerketa hau abiaraztera bultzatu gaituzten arrazoiak, eztabaidagaiak eta abiapuntuak aurkeztu ondoren, lan honen interes zientifikoaz hitz egiten dugu. Fikziozko filmetan oroimen historikoaren irudia aztertzen saiatzen da ikerketa; zehazki, Espainiako Gerra Zibila eta, horren ostean, diktaduraren lehen urteetan izandako errepresioa nola azaldu dituzten egungo filmek.

Tesiak hipotesi hauek ditu abiapuntu: gaur egungo gizartean Espainiako Gerra Zibila eta diktaduraren garaia jorratzen dituzten filmak memoria kulturala dira. Zinema bizitakoa gogoratzeko tresna bat da, berriro gerta ez dadin: oroimena, ez errepikatzen. Bestalde, errepresaliatuek behar duten aitortpena egiteko bidea ere bada. Zinema iraganeko irudi kolektiboak sortzeko eta eraldatzeko tresna bat da.

Gure ikerketa-lanaren objektuak artefaktu filmikoak dira, eta haien azterketari esker, helburu dugun garaiaren errepresentazioaren irakurketa egin daiteke. Filmaren testua izan da abiagunea eta jomuga. Tesiak ekoizpen fikzionaletan ipintzen du arreta eta, unibertso horren konplexutasuna sinplifikatzeko, lagina murriztu behar izan da, azterketa sakonago baten alde; horregatik, egileak aurkeztutako estrategia-sorta batzuei jarraituz, XXI. mendean ekoiztutako fikzio guztietatik lauk osatu dute behin

betiko lagina: Bizipen-era: *Silencio roto* (Montxo Armendariz, 2001); Berreraikitze-era: *Soldados de Salamina* (David Trueba, 2003); Gerturaketa apurtzailea/berria: *La buena nueva* (Helena Taberna, 2008); eta, Historia aitzakia gisa: *Gernika* (Koldo Serra, 2016). Ikerketa garatzeko historiografia hartu da kontuan, baina batez ere filmaren analisia erabili da.

Artefaktu filmikoek iragan gatazkatsua irudiak, bertsioak eta interpretazioak sortu eta zabaltzen dituzte, irudimen kolektiboan eraginez. Eta argi eta garbi esan behar da sorkuntza-prozesu hura ez dela batere inkontzientea. Anlisi honetan erakutsi nahi dugun moduan, iraganari buruzko narrazioen forma ez da neutrala, xaloa, kultur memoria mota desberdinak eraiki eta zabaltzeko aukera ematen baitute.

Iraganera hurbiltzeko lau modu ikusi ditugu, bakoitza bere estrategiarekin. Bestalde, Merkatuaren mende dagoen produktu gisa, zinemak erakargarri izateko premia du; horregatik, benetako istorioak irudikatu ordez, egiantzeko istorioak aurkeztu behar dituzte, ikus-entzunezkoen eta zinemaren beharretara egokituta.

Narrazio-egiturari dagokionez, bereizgarri handiena da filmek modu argian erabili dutela egitura zirkularra, eta horrek harreman zuzena du bidaia mitikoekin, alegia, pertsonaia nagusiaren heldutasun-prozesuarekin. Halaber, filmak ez dira soilik iraganari modu desberdinean gerturaten eta istorio ezberdinak kontatzen, baizik eta bakoitzak ezaugarri formal jakin bat ere badu.

Gudaz aritzeko, denek ala denek gatazka bat irudikatu dute; bi alderen arteko erabateko talka. Oro har, gerraren konplexutasuna aintzat hartzen dute eta, gerran bi taldeetan beti biktimak eta borrokoak daudela onartzen dute. Hala ere, guztietan nagusitzen dira arrazoi eta sentimendu pertsonalak borroka ideologikoaren kaltetan, eta gatazkaren ondorioak izan dituzte hizpide.

Azkenik, film guztiek azken urteetan memoria historikoari eta genero-indarkeriari buruz izan den sentsibilitate berria azaltzen dute. Hortxe dugu, hain zuzen ere, zinemaren eta gizartearen arteko hartu-emanak: iraganari buruzko pelikulak dira, baina orainalditik eginak, eta gaur egun indarrean dagoen gatazka dugu genero-gatazka. Ondorioz, egiazta dezakegu gizarte garaikidearen interesak zineman adierazten direla.